

Vår ref: LCE Oslo 5. august 2011

NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet

Utvalgets mandat er å peke på sammenhenger og foreslå tiltak som kan bidra til vekst og større spredning av kompetansearbeidsplasser i hele landet. Vi mener det overordnede målet bør være god forvaltning av vår viktigste ressurs – humankapitalen. Det vil være viktig for utviklingen av samfunnet, og gi flere, sterke kunnskapsintensive virksomheter som igjen vil etterspørre høyt utdannet arbeidskraft.

Vi deler utvalgets virkelighetsbeskrivelse, som også betyr at det er behov for en mer helhetlig innsats på tvers av politikkområder og et bedre koordinert virkemiddelapparat for forskning og innovasjon. Tekna deler utvalgets synspunkt om at vi i større grad enn i dag bør rette innsatsen der vi har muligheter for å legge til rette for verdiskaping og omstilling til vekstnæringer. Våre viktigste synspunkter er for øvrig:

- Som utvalget mener vi det er behov for betydelig styrking av infrastrukturen for å legge til rette for kompetansearbeidsplasser i hele landet, i denne forbindelse samferdsel og digital infrastruktur
- Som utvalget mener vi det er behov for en helhetlig gjennomgang av virkemidlene for forskning og innovasjon
- Som utvalget mener vi det er behov for sterkere koordinering av virkemidlene for forskning, innovasjon og næringsutvikling
- Utvalget mangler konkrete forslag som kobler utdanningstilbud, rekruttering av kompetanse til arbeidslivet og behovet for kompetanse i arbeidslivet

Større innsats i utdannings- og forskningspolitikken

Det er behov for en større bevissthet om at vi skaper grunnlaget for arbeidsmarkedet gjennom utdanningene. Hvis vi ønsker å ha et kunnskapsbasert næringsliv, og nå ambisjonene som vi har satt oss i forskningspolitikken, må vi utdanne et tilstrekkelig antall med teknologisk og naturvitenskapelig kompetanse. Utvalget burde derfor ha lagt større vekt på utdanningstilbudet og målene i kunnskapspolitikken i sin analyse og forslag til tiltak. Begrunnelsen som gis fra utvalgets

side er den begrensede tidsrammen for utredningen. Vår vurdering er at dette gjør utredningen mindre relevant som grunnlag for utvikling av kompetansearbeidsplasser.

En langsiktig, sammenhengende og forpliktende opptrappingsplan i kunnskapspolitikken er spesielt viktig fordi yngrebølgen – som innebærer at det vil være mer enn 20 000 flere studenter i 2020 enn i dag – representerer et mulighetsvindu. Tekna mener det nå bør lages en tiårs plan, på samme måte som det er gjort for samferdselssektoren, for hvordan universiteter og høyskoler skal øke utdanningstilbudet, gi utdanninger med høy kvalitet og skape en innretning av tilbudet som samsvarer bedre med arbeidslivets behov fremover. Det bør foretas en gjennomgang av kostnadskategoriene i finansieringssystemet for høyere utdanning, slik at universiteter og høyskoler ikke kutter de mest etterspurte utdanningene i arbeidslivet fordi de ikke får dekning av utgiftene i kostnadskrevende fag. Utdanning av høy kvalitet setter krav til de som underviser og til en god infrastruktur for studentene med tilgang til oppdaterte IKT-systemer, laboratorier og utstyr. Krav til de som underviser må følges opp med krav til institusjonene om at de må ha en tilstrekkelig stor og faglig oppdatert stab til å ivareta undervisningen på en god måte. Det innebærer også at de ansatte må kunne forholde seg til nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljøer – også gjennom forskningsopphold andre steder enn ved egen institusjon. De økonomiske vilkårene for at ansatte skal kunne velge forskningsopphold i utlandet må være tilstrekkelige attraktive, og det bør utvikles flere hospiteringsordninger som kan øke mobiliteten mellom norske universiteter og høyskoler.

Tekna er for øvrig enig i utvalgets forslag på dette feltet, men mener at det i tillegg bør skilles noe tydeligere mht universitetenes og høyskolenes rolle for utvikling av kompetansearbeidsplasser. Universitetene har en nasjonal rolle i utvikling av kunnskapsfunnet, og det de gjør skal måles i forhold til nivået på de fremste utdannings- og forskningsmiljøene internasjonalt. Det er samtidig slik at universitetene har regionale ringvirkninger. Høyskolene skal ha en rolle for utvikling av praksisfelt, og bør ha en tydelig forankring i ambisjoner for regional utvikling. I tillegg skal de inngå samarbeid og partnerskap med nasjonale og internasjonale kunnskapsaktører. For å få en god forvaltning av ressursene til forskning og høyere utdanning vil det være vesentlig å opprettholde en fordeling av roller og ansvar også fremover.

Den globale kampen om de gode hodene og kompetansearbeidsplassene

Tekna deler utvalgets analyse om at en vekst i kompetansearbeidsplasser i første rekke krever at Norge fremstår som et attraktivt land for kunnskapsintensive virksomheter. Rammevilkårene for kunnskapsintensive virksomheter i Norge bør samlet sett være minst like gode som i andre land. Tilgangen på kompetanse kan være en utfordring, særlig for virksomheter som er avhengig av kandidater fra teknisk- naturvitenskapelige fag. Det gjør det nødvendig med en mer offensiv satsing på å hente inn kompetanse som vi mangler i arbeidslivet, samt sikre at vi beholder de mange utenlandske studentene ved våre universitet etter endt utdanning. Vi mener derfor at det bør vurderes om vi har de ordningene som trengs for å være attraktive for høyt utdannet arbeidskraft. Dette kan for eksempel ta utgangspunkt i en kartlegging av relevante ordninger som virker i andre land. De som kommer fra andre land må også få bedre tilbud enn i dag i norsk språk. Alle som vil

bør få tilbud om norskopplæring på et nivå som gjør at de kan fungere godt – også i undervisning og veiledning ved norske universiteter og høyskoler.

En viktig lokaliseringsfaktor for kompetanseintensive virksomheter vil være nærheten til faglig sterke kompetansemiljøer, som kan bidra både med arbeidskraft og impulser til forskning, utvikling og innovasjon. Det tilsier et godt samspill mellom den offentlige finansierte infrastrukturen for forskning og utdanning – universiteter, høyskoler, universitetssykehus og forskningsinstitutter – og arbeidslivet forøvrig. Et slikt samspill skapes ikke av seg selv, men setter krav til sammensetning av styrever, betingelser knyttet til finansiering og innretning av utdanninger. Her mener vi utvalget kunne vært mer konkret i sine forslag.

Etablering av kompetansearbeidsplasser og utvikling i næringslivet fordrer offentlige tjenester av høy kvalitet. Gode fagmiljøer, karrieremuligheter og lønnsvilkår er viktige virkemidler for å styrke rekruttering av høyt utdannet arbeidskraft til kommunale og statlige tjenesteleverandører. Tekna mener i likhet med utvalget at det offentlige som arbeidsgiver må spille en mer aktiv rolle for å styrke de regionale fagmiljøene, gjennom ulike former for formalisert samarbeid om for eksempel innkjøp og ved å styrke samarbeidet om konkrete prosjekter. Dette er viktig for kvaliteten i de offentlige tjenestene, samt rekrutteringen av høyt utdannede og spesialister til ulike oppgaver i offentlig sektor.

Større og mer robuste arbeidsmarkeder gjennom en omfattende infrastrukturesatsing

Utvalget peker på at kompetansearbeidsplasser må knyttes sammen med kompetansemiljøer. Politikken må legge til rette for at kunnskapsarbeiderne kan møtes og forsterke hverandre. Som konsekvens må politikk for vekst og spredning av kompetansearbeidsplasser innholde en økt satsing på infrastruktur.

Tekna støtter utvalgets forslag om at samferdsel og digital infrastruktur vil være noen av de viktigste satsingsområdene for å skape fungerende arbeidsmarkeder i kompetanseøkonomien. Utbygging av den digitale infrastrukturen er en nødvendig forutsetning for kompetansearbeidsplasser. Gjennom å koble sammen små og lokale arbeidsmarkeder til større regionale arbeidsmarkeder kan flere jobber gjøres tilgjengelig innenfor pendlingsavstand. Per i dag er Oslo-området det desidert største dagpendlerområdet som kan tilby sine beboere et variert jobbtillbud. Utvalget viser til at det er flere regioner som har potensiale til å videreutvikles som dagpendlerområder, men det vil kreve en langt sterkere og mer målrettet innsats på transport – og kanskje særlig på kollektivtransport. Det bør bety at hensyn til fungerende regionale arbeidsmarkeder bør være vesentlig i den utviklingen Nasjonal Transportplan fra 2014, og at prissettingspraksisen knyttet til offentlige infrastrukturinvesteringer endres slik at større verdi i kost/nytte analysen legges på utvikling av fungerende regionale arbeidsmarkeder.

Fremme innovasjon og omstillingsevne i næringslivet for flere kompetansearbeidsplasser

Den store veksten i kompetansearbeidsplasser skjer i næringslivet. Politikk og virkemidler for vekst i kompetansearbeidsplasser bør derfor legge særlig vekt ved næringslivets behov, og ha som mål å øke innovasjonshøyden og å videreutvikle omstillingsevnen i næringslivet.

Det er bred oppslutning i Stortinget om at offentlige virkemidler bør øke FoU- og innovasjonsinnsatsen i næringslivet betydelig utover dagens nivå. Det er de siste årene gjennomført en rekke evalueringer av virkemidler for innovasjon og FoU i Norge som viser at vi har virkemidler som virker. Utvalget viser også til disse evalueringene, men at dette ikke gjelder de regionale forskningsfondene som ikke har fungert lenge nok. Vår vurdering er at volumet i de virkemidlene som har vist at de virker bør økes. Når det gjelder Skattefunn mener vi i tillegg at timesatsene som setter et tak for fradrag for FoU relaterte utgifter bør fjernes.

Vi deler utvalgets vurdering av at sektorprinsippet for styringen og gjennomføringen av den nærings- og bedriftsrettede kunnskapspolitikken bidrar til å undergrave en helhetlig og koordinert politikk for kompetansearbeidsplasser. Regjeringen bør derfor vurdere organiseringen og arbeidsdelingen mellom de ulike departementene. Evalueringene av Innovasjon Norge (vår 2011) og Forskningsrådet (høsten 2011-2012) gir nå en anledning for en helhetlig gjennomgang av virkemiddelapparatet, samt styringen og organiseringen av dette. Vi deler for øvrig utvalgets synspunkter om at de innovasjonsrettede virkemidlene kan oppfattes som fragmenterte og lite oversiktlige å finne fram i for de som skal ta dem i bruk

Omstillingsdyktighet er viktig i en globalisert økonomi, og tidlig omstilling er avgjørende. Dette krever at myndighetene ivaretar en tidlig innsats, både i forhold til bedrifter, kompetansetilbud og individer. Utdanning, offentlig forskningsinnsats og virkemidler for innovasjon bør også ses i sammenheng. I en slik sammenheng er støtte til etter- og videreutdanning viktig. Som utvalget mener vi studielån og stipend i større grad enn nå bør legges til rette for at enkeltpersoner styrker sin kompetanse. Virkemidlene bør for øvrig ha som mål at nye kompetansearbeidsplasser skapes, i eksisterende bedrifter eller som nye virksomheter. Tekna mener at særlig oppmerksomhet bør gis til å opprettholde og videreutvikle de lokale kompetansetilbudene, også etter at en bedrift legger ned virksomheten. Næringsklyngene i Kongsberg og Grenland er gode eksempler på en slik videreføring av kompetansetilbud som har gitt nye kompetansearbeidsplasser.

Med vennlig hilsen



Ellen Fonnlied Larsen
Konstituert generalsekretær i Tekna